

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

۹۷۸۷

دانشکده علوم

پایان نامه کارشناسی ارشد در رشته آمار ریاضی

بررسی سره یا ناسره بودن توزیع پسین و وجود ماقسیموم درستنمایی برای
مدل های رگرسیونی با متغیرهای کمکی
به طور تصادفی گم شده

توسط:

رویا نصیرزاده

استاد راهنمای:

دکتر عبدالرسول برهانی حقیقی

۱۳۸۶ / ۹ / ۲۰

شهریورماه ۱۳۸۶

۹۵۴۷۸

به نام خدا

بررسی سره یا ناسره بودن توزیع پسین و وجود ماقسیم درستنمایی برای مدل های رگرسیونی با متغیرهای کمکی به طور تصادفی گم شده

به وسیله‌ی :

رویا نصیرزاده

پایان‌نامه

ارائه شده به تحصیلات تکمیلی دانشگاه به عنوان بخشی
از فعالیت‌های لازم برای اخذ درجه کارشناسی ارشد

در رشته‌ی:

آمار ریاضی

از دانشگاه شیراز

شیراز

جمهوری اسلامی ایران

ارزیابی شده توسط کمیته پایان‌نامه با درجه : عالی

دکتر عبدالرسول برهانی حقیقی، استادیار بخش آمار (رئیس کمیته)
دکتر علیرضا نعمت‌اللهی، دانشیار بخش آمار
دکتر مینا توحیدی، استادیار بخش آمار

شهریورماه ۱۳۸۶

تقدیم به

پدر و مادر عزیزم، به خاطر حضورشان

و تقدیم به

پویندگان دریایی بی کران علم و دانش

سپاسگزاری

حمد و سپاس عالم علم و معلوم را که هر چه هست از اوست. خالق یکتا که انسان را مسیری نمود پر فراز و نشیب، عقلی را عطا فرمود تا بوسیله آن جویای علمی باشد که خود از آن آگاه است. اکنون که به یاری خداوند منان توانستم مرحله ای دیگر از زندگی را با موفقیت سپری نمایم، وظیفه خود می دام از خدمات استادی، بزرگواران و دوستان عزیز که همراهی و مساعدت آنان در به انجام رساندن این پایان نامه نقش بسزایی داشته، تقدیر و تشکر نمایم. بویژه از جناب آقای دکتر عبدالرسول برهانی حقیقی که افتخار راهنمایی این پایان نامه را به اینجانب دادند و با صبر و سعه صدر و دقت علمی فراوان مرا در این زمینه یاری نمودند، سپاسگزاری کنم. از استاد گرامی جناب آقای دکتر علیرضا نعمت الهی و سرکار خانم دکتر مینا توحیدی که با پیشنهادات سازنده خود مرا در این راه یاری کردند، کمال تشکر و قدردانی را دارم. از حناب آقای دکتر محمد مهدی علیشاهی، دکتر فریبرز حیدری، دکتر امین قلمفرسا، دکتر احسان بهرامی و دکتر مهدی سلمانپور که همفکری صمیمانه آنان در جریان تحقیق، بخصوص در نوشتن برنامه های کامپیوتری بهره های بسیار را نصیب اینجانب نمودند، تقدیر و تشکر می نمایم. همچنین از تمام دانشجویان گرامی و دوستان عزیزم که مرا در طی دوران تحصیل یاری داده اند، کمال تشکر را دارم. در نهایت از کارکنان بخش آمار بویژه سرکار خانم ریحانی و خانم میرزاکاری و جناب آقا شیخ عطار تشکر می کنم و برای تمامی این عزیزان، آرزوی توفیق روزافزون دارم.

چکیده

بررسی سره یا ناسره بودن توزیع پسین وجود ماکسیمم درستنمایی برای مدل های رگرسیونی با متغیرهای کمکی به طور تصادفی گشده

به وسیله‌ی:

رویا نصیرزاده

در بسیاری از تحقیقات آماری با نرخ زیادی از داده‌های گشده روبرو هستیم. بسیاری از آماردانان در تحقیقات خود، افراد با داده‌های گشده را کنار می‌گذارند و فقط به نتیجه گیری با استفاده از داده‌های کامل می‌پردازند. این پایان نامه به بررسی داده‌های همه افراد، زمانی که داده‌ها به صورت تصادفی گشده‌اند، می‌پردازد. در این پایان نامه آنالیز و تحلیل داده‌های گشده از طریق آنالیز بیز انجام می‌شود و مدل رگرسیونی تعمیم یافته برای مدل بندی داده‌ها مورد استفاده قرار گرفته است. در ابتدا سره بودن توزیع پسین ضرایب رگرسیونی تحت مطالعه قرار می‌گیرد. سپس وجود ماکسیمم درستنمایی با ارائه یک قضیه مورد بررسی قرار می‌گیرد و در نهایت با استفاده از دو مثال به برآوردهای ضرایب رگرسیونی در دو حالت استفاده از داده‌های کامل و داده‌های تمام افراد پرداخته خواهد شد و مشاهده می‌شود زمانی که از داده‌های تمام افراد استفاده می‌شود، برآوردهای ضرایب رگرسیونی بدست می‌آید. بنابراین این تحقیق مثبت بودن اثر داده‌های گشده در مطالعه را نتیجه می‌دهد.

فهرست مطالب

عنوان.....	صفحه.....
فصل اول: مقدمه و مروری بر مفاهیم پایه	۱.....
۱ - مقدمه و تعاریف	۱
۲ - مروری بر تحقیقات گذشته	۲
۳ - مکانیسم داده های گمشده	۴
۴ - معرفی داده های تحت مطالعه	۵
۵ - مقدمه ..... ۶ - بررسی سره یا ناسره بودن توزیع پسین با متغیرهای پاسخ دوتایی	۷
۷ - مقدمه ..... ۸ - بررسی سره یا ناسره بودن توزیع پسین برای متغیرهای کمکی گمشده کراندار	۱۲
۹ - بررسی سره یا ناسره بودن توزیع پسین برای متغیرهای کمکی گمشده بی کران	۱۳
۱۰ - فصل دوم: بررسی سره یا ناسره بودن توزیع پسین با متغیرهای پاسخ دوتایی	۱۲
۱۱ - مقدمه ..... ۱۲ - بررسی سره یا ناسره بودن توزیع پسین برای متغیرهای کمکی گمشده کراندار	۱۳
۱۳ - بررسی سره یا ناسره بودن توزیع پسین برای متغیرهای کمکی گمشده بی کران	۱۶
۱۴ - فصل سوم: بررسی سره یا ناسره بودن توزیع پسین در مدل های رگرسیونی تعمیم یافته.....	۳۳
۱۵ - مقدمه و فرضیات	۴۴
۱۶ - بررسی سره یا ناسره بودن توزیع پسین برای متغیرهای کمکی گمشده کراندار	۴۵
۱۷ - بخش ۲-۳- بررسی سره یا ناسره بودن توزیع پسین برای متغیرهای کمکی گمشده بی کران	۵۱
۱۸ - فصل چهارم: مدل بندی متغیرهای کمکی گمشده	۵۸
۱۹ - چگونگی مدل بندی متغیرهای کمکی گمشده	۶۳
۲۰ - بررسی سره بودن توزیع پسین برای متغیرهای کمکی گمشده کراندار	۶۴
۲۱ - بخش ۲-۳- بررسی سره یا ناسره بودن توزیع پسین برای متغیرهای کمکی گمشده بی کران	۶۵
۲۲ - فصل پنجم: وجود برآورد ماکسیمم درستنمایی	۷۱
۲۳ - فصل ششم: آنالیز داده ها و نتیجه گیری کلی	۷۹
۲۴ - مقدمه	۸۰
۲۵ - آنالیز داده های مثال سلامت تنفس	۸۰
۲۶ - آنالیز داده های سرطان پوست	۸۲

عنوان ..... صفحه

۸۴.....	نتیجه گیری کلی
۸۵.....	ضمایم و پیوست ها
۸۶.....	پیوست اول
۸۶.....	پیوست ۱ - ۱- قضیه کمکی ۱
۸۸.....	پیوست ۲ - ۱- قضیه کمکی ۲
۱۰۰.....	پیوست دوم
۱۰۰.....	پیوست ۱ - ۲- برنامه هایی که با استفاده از نرم افزار Maple نوشته شده
۱۰۰.....	پیوست ۱ - ۲- برنامه مربوط به داده های سلامت تنفس در بررسی سره بودن توزیع
۱۰۰.....	پسین در فصل دوم به کمک نرم افزار Maple
۱۰۱.....	پیوست ۲ - ۱- برنامه مربوط به داده های سرطان پوست در بررسی سره بودن توزیع
۱۰۱.....	پسین در فصل سوم به کمک نرم افزار Maple
۱۰۲.....	پیوست ۳ - ۲- برنامه مربوط به داده های سرطان پوست در بررسی سره بودن توزیع
۱۰۲.....	پسین در فصل چهارم به کمک نرم افزار Maple
۱۰۳.....	پیوست ۲ - ۲- برنامه هایی که با استفاده از نرم افزار S-plus نوشته شده
۱۰۳.....	پیوست ۱ - ۲- نمونه گیری گیز برای داده های تمام افراد
۱۰۸.....	پیوست ۲ - ۲- نمونه گیری گیز برای داده های کامل
۱۱۱.....	پیوست ۳ - ۲- برنامه میانگین و انحراف استاندارد و فاصله اطمینان HPD برای داده های کامل
۱۱۲.....	پیوست ۴ - ۲- برنامه میانگین و انحراف استاندارد و فاصله اطمینان HPD برای داده های تمام افراد
۱۱۷.....	واژه نامه
۱۱۸.....	واژه نامه فارسی - انگلیسی
۱۲۲.....	واژه نامه انگلیسی - فارسی
۱۲۵.....	فهرست منابع

فهرست جدول ها

عنوان و شماره	صفحه.....
جدول شماره ۱: داده های مثال ۱ - ۱ - ۱ - ۱	۳
جدول شماره ۲: داده های کامل مثال ۱ - ۱ - ۱ - ۱	۳
جدول شماره ۳: داده های مربوط به مکانیسم MAR	۷
جدول شماره ۴: داده های سلامت تنفسی	۹
جدول شماره ۵: داده های سرطان پوست	۱۰
جدول شماره ۶: نمونه ۶ تایی از داده های سلامت تنفس	۳۲
جدول شماره ۷: برآورد پسین β برای آنالیز داده های کامل در مثال سلامت تنفس	۸۱
جدول شماره ۸: برآورد پسین پارامترها براساس داده های تمام افراد در مثال سلامت تنفس	۸۱
جدول شماره ۹: برآورد پسین β برای آنالیز داده های کامل در مثال سرطان پوست	۸۲
جدول شماره ۱۰: برآورد پسین پارامترها براساس داده های تمام افراد در مثال سرطان پوست	۸۳

فصل اول:
مقدمه و مروری بر مفاهیم پایه

فصل اول: مقدمه و مروری بر مفاهیم پایه

۱-۱- مقدمه و تعاریف

متغیرهای کمکی گمشده در بیشتر تحقیقات آماری از جمله در بررسی های پزشکی - اجتماعی، مطالعه محیط زیست و مطالعات اقتصادی- اجتماعی دیده می شوند. بررسی مجموعه داده بزرگ، اغلب با نرخ زیادی از داده های گمشده همراه است که وجود این داده های گمشده ممکن است در تجزیه و تحلیل داده ها مشکل های جدی به وجود آورند. در این پایان نامه نشان می دهیم که در آمار بیز ممکن است توزیع پسین ضرایب رگرسیونی برای داده های کامل ناسره باشد ولی برای داده های تمام افراد سره باشد. همچنین برآورد ضرایب رگرسیونی برای داده های تمام افراد بهتر از داده های کامل می باشد. توجه داشته باشید که این رویداد برای مجموعه داده های کم زمانی که نسبت داده های گمشده زیادند، امری کاملاً طبیعی است.

تعريف ۱-۱-۱:

یک مجموعه داده که تمام افراد و یا موضوع ها بانضمام داده هایی که بعضی از مولفه های آن ها، داده گمشده اند را داده های تمام افراد^۱ گویند. در این داده ها، به مجموعه داده هایی که تمام مولفه های آن ها مشاهده شده باشند داده های کامل^۲ گویند.

مثال ۱-۱-۱:

فرض کنید که داده های یک مطالعه به صورت داده های جدول ۱ باشد.

All of the cases ^۱
Complete cases ^۲

i	x_{i1}	x_{i2}	x_{i3}	y_i
۱	۱	۰	۰	۰
۲	۱	۱	۰	۱
۳	۱	۰	۱	۰
۴	۱	۰	۱	۱
۵	۱	۰/۵	-	۱
۶	۱	۱	-	۱
۷	۱	-۱	-	۰
۸	۱	۱/۵	-	۰

جدول (۱)

آنگاه به کل داده های این جدول، داده های تمام افراد گویند و داده های کامل این مجموعه داده های زیر می باشند

i	x_{i1}	x_{i2}	x_{i3}	y_i
۱	۱	۰	۰	۰
۲	۱	۱	۰	۱
۳	۱	۰	۱	۰
۴	۱	۰	۱	۱

جدول (۲)

تعريف ۱ - ۲ :

گوئیم یک توزیع پیشین یا پسین سره^۳ است، هرگاه این توزیع خصوصیات تابع چگالی را داشته باشد. در غیر اینصورت، گوئیم این توزیع ناسره^۴ است.

به طور مثال، اگر θ دارای توزیع یکنواخت روی مجموعه اعداد حقیقی باشد، یعنی:

$$\pi(\theta) \propto 1, \quad \theta \in \mathbb{R}.$$

آنگاه شرط برابر با یک بودن انتگرال تابع چگالی برقرار نمی باشد. یعنی:

$$\int_{-\infty}^{\infty} \pi(\theta) d\theta = \int_{-\infty}^{+\infty} d\theta = \infty$$

و می گوییم θ دارای توزیع یکنواخت ناسره می باشد.

proper³
improper⁴

: نکته ۱ - ۱ - ۱

اگر $\pi(\theta)$ توزیع پیشین برای θ و $\pi(\theta|y)$ توزیع پسین برای θ باشد. آنگاه $\int L(\theta|y) \pi(\theta) d\theta < \infty$.

: تعریف ۳ - ۱ - ۱

الف - (بردار مثبت): بردار $v = (v_1, \dots, v_n)$ را مثبت گوییم، اگر تمام مولفه های آن مقدار مثبت باشند. یعنی:

$$v_i > 0, \quad \forall i = 1, \dots, n.$$

ب: بردار $u = (u_1, \dots, u_n)$ از بردار v بزرگتر است، اگر:

$$v_i > u_i, \quad \forall i = 1, \dots, n.$$

۲ - ۱ - مروری بر تحقیقات گذشته

نویسندهای متعددی، ویژگی توزیع پسین را مورد مطالعه قرار داده اند، به طور مثال، ابراهیم^۵ و لاود^۶ (۱۹۹۱) که شرط لازم و کافی را برای برآوردگی توزیع پسین β روی کلاس مدل های رگرسیونی تعمیم یافته با استفاده از توزیع پیشین جفری^۷ بیان کردند، مکلاخ^۸ و ناتاراجان^۹ (۱۹۹۵) شرط لازم و کافی را برای برآوردگی توزیع پسین روی مدل های رگرسیونی آمیخته با متغیرهای پاسخ دوتایی بیان کردند، چن^{۱۰} و کسلا^{۱۱} و هوبرت^{۱۲} (۱۹۹۶) اثر توزیع پسین ناسره را مورد مطالعه قرار داده اند، گلفند^{۱۳} و ساها^{۱۴} (۱۹۹۹)، ابراهیم و یانوتسوس^{۱۵} (۱۹۹۹) و چن و شاو^{۱۶} (۲۰۰۱) نیز روی توزیع پسین β کار کرده اند، اما همه مطالعات روی داده های کامل انجام گرفته است. این پایان نامه به بررسی داده های تمام افراد می پردازد.

Ibrahim	5
laud	6
Jeffrey	7
McCulloch	۱۳
Natarajan	9
Chen	۱۰
Casella	۱۱
Hobert	۱۲
Gelfand	۱۳
Sahu	۱۴
Yiannoutsos	۱۵
Shao	۱۶

همچنین نویسنده‌گان زیادی به بررسی وجود مکسیمم درستنمایی روی مدل‌های رگرسیونی خطی پرداخته اند از جمله: هابرمن^{۱۷} (۱۹۷۴)، شرط لازم و کافی را برای وجود مکسیمم درستنمایی در مدل‌های لگ - خطی بیان کردند. سیلواپول^{۱۸} (۱۹۸۱) شرط لازم و کافی را برای وجود مکسیمم درستنمایی در مدل‌های رگرسیونی دوتایی بیان کرد. ودربرن^{۱۹} (۱۹۷۶)، آلبرت^{۲۰} و اندرسون^{۲۱} (۱۹۸۴)، مکلاخ و ناتارجان (۱۹۹۵) نیز به بررسی وجود مکسیمم درستنمایی پرداخته اند، در اینجا نیز همه مطالعات روی داده‌های کامل انجام گرفته است. برای بررسی این مهم، در این پایان نامه قضیه‌ای برای داده‌های تمام افراد ارائه می‌گردد.

۳- مکانیسم داده‌های گمشده

مکانیسم داده‌های گمشده از اهمیت زیادی برخوردار است. مطالعه داده‌های گمشده به طبیعت مقادیر وابسته در این مکانیسم وابسته است. فرض کنید که ماتریس $\mathbf{X}$ ، شامل تمام متغیرهای کمکی باشد. بنابراین می‌توان آن را به صورت $(X_0, X_m) = \mathbf{X}$ نمایش داد، که در آن X_0 نشان دهنده مقادیر مشاهده شده و X_m نشان دهنده مقادیر گمشده است. همچنین فرض کنید که ϕ مجموعه پارامترهای مجهول و $(m_{ij}) = \mathbf{M}$ نشان دهنده ماتریسی باشد که وقتی $i \neq j$ مشاهده شده باشد مقدار صفر و در غیر این صورت مقدار یک را بپذیرد، آنگاه مکانیسم داده‌های گمشده به صورت $(\mathbf{M} | \mathbf{X}, \phi)$ می‌باشد. مکانیسم داده‌های گمشده می‌تواند به یکی از سه حالت زیر باشد:

الف - گمشدگی کاملاً تصادفی^{۲۲} (MCAR)

در این حالت، احتمال این که یک مشاهده گمشده باشد، به مقدار متغیرهای مشاهده شده و گمشده وابسته نمی‌باشد. در این حالت مقادیر مشاهده شده بطور موثر تشکیل یک نمونه تصادفی ساده از کلیه مقادیر حاصل از مطالعه تمام افراد می‌دهند. این نوع مکانیسم را به صورت زیر می‌توان نوشت:

$$f(\mathbf{M} | \mathbf{X}, \phi) = f(\mathbf{M} | \phi), \quad \text{برای هر } \mathbf{X \text{ و فضای پارامتری } \phi:}$$

---

aberman	¹⁷
Silvapulle	¹⁸
Wedderburn	¹⁹
Albert	²⁰
Anderson	²¹
Missing Completely at random	²²

به مکانیسم بالا، گمشدگی کاملاً تصادفی می‌گویند و به طور خلاصه به صورت MCAR نمایش می‌دهند. در بررسی‌های نمونه‌ای به این مکانیسم، مکانیسم بدون پاسخ یکنواخت^{۲۳} نیز می‌گویند.

هرچند کنار گذاشتن داده‌های گمشده باعث از دست دادن یک سری از اطلاعات می‌شود، اما زمانی که مکانیسم داده‌ها به صورت MCAR باشد، نتایج آنالیز داده‌های کامل و داده‌های تمام افراد، مشابه به هم است و بنابراین در این گونه مکانیسم‌ها، به آنالیز داده‌های کامل می‌پردازیم.

به طور مثال زمانی که یک نمونه آزمایشگاهی از بین رود، آنگاه نتیجه مشاهده گمشده کاملاً تصادفی به حساب می‌آید.

در بسیاری از موارد به نظر می‌آید که مکانیسم داده‌ها به صورت MCAR است اما در اصل MCAR نیست. به طور مثال اگر بیماری که تحت درمان است، بر اثر تصادف بمیرد، به نظر می‌رسد که به طور کاملاً تصادفی گمشده است. اما اگر همین بیمار تحت درمان روانپزشکی باشد، آنگاه مرگ آن بیمار بر اثر خودکشی بوده و این ناشی از ضعف روش درمانی است و بنابراین، این گمشدگی نمی‌تواند به صورت کاملاً تصادفی باشد.

ب - گمشدگی تصادفی^{۲۴} : (MAR)

فرض کنید، احتمال اینکه یک مشاهده گمشده باشد، به مقدار متغیرهای گمشده وابسته نباشد، یعنی گمشدگی تنها به X_o وابسته است و به X_m وابسته نباشد. این نوع مکانیسم را می‌توان به صورت زیر نوشت:

برای هر X_m و فضای پارامتری ϕ

$$f(M|X, \phi) = f(M|X_o, \phi),$$

به مکانیسم بالا، گمشدگی تصادفی گویند. این نوع گمشدگی به طور خلاصه به صورت MAR نمایش داده می‌شود.

به طور مثال، اگر در حال انجام یک آزمایش، دستگاه خراب شود، آنگاه این گمشدگی به صورت MAR است.

توجه داشته باشید که در این نوع مکانیسم، اگر مقادیر مشاهده شده دو واحد برابر باشد، آنگاه آن دو واحد از نظر آماری دارای رفتارهای یکسانی می‌باشند (زمانی که متغیر، گمشده یا مشاهده باشد). به عنوان مثال اگر داده‌های ۲ واحد در یک مطالعه به صورت زیر باشد

Uniform nonresponse²³
Missing at random²⁴

		متغیرها					
		۱	۲	۳	۴	۵	۶
واحد	۱	۱	۳	۴.۳	۳.۵	۱	۴.۶
	۲	۱	۳	-	۳.۵	-	-

منظور از "—" ، داده های مشاهده نشده است.

جدول (۳)

همانطور که مشاهده می کنید، متغیرهای مشاهده شده برای هر دو واحد دارای مقادیر یکسانی هستند. تحت MAR متغیرهای ۳، ۵ و ۶ در واحد دوم با متغیرهای ۳، ۵ و ۶ در واحد اول همتوزیع می باشند. توجه داشته باشید که نمی توان گفت، این مقادیر برابر هستند.

ج- گمشدگی غیر تصادفی ^{۲۵} (MNAR)

فرض کنید مکانیسم داده ها به صورت MAR یا MCAR نباشد، یعنی:

برای فضای پارامتری ϕ

$$f(\mathbf{M} | \mathbf{X}, \phi) = f(\mathbf{M} | \mathbf{X}_o, \mathbf{X}_m, \phi).$$

همان طور که مشاهده می کنید در این حالت گمشدگی به X_o و X_m وابسته است. در این حالت گفته می شود گمشدگی به صورت غیر تصادفی (غیر قابل اختصار) می باشد. این نوع گمشدگی به طور خلاصه به صورت MNAR نمایش داده می شود.

زمانی که به آنالیز داده ها با استفاده از روش تابع درستنمایی می پردازیم. این نوع گمشدگی بیشترین مساله را در آنالیز داده های گمشده سبب می شود. (برای اطلاع بیشتر می توان به منابع [۴] و [۲۵] رجوع کرد).

توجه داشته باشید که مکانیسم مورد مطالعه در این پایان نامه به صورت MAR است.

۴- ۱- معرفی داده های تحت مطالعه

در این پایان نامه، سه دسته داده را تحت مطالعه قرار خواهیم داد. دسته داده اول که با نام مثال ۱ - ۱ - ۱، معرفی کردیم، داده هایی مصنوعی هستند. اما دو دسته داده دیگر، داده های واقعی هستند که در این بخش به معرفی آن ها می پردازیم:

Missing Not at random ²⁵

۱-۴-۱ - داده های سلامت تنفسی (شش شهر):

در سال ۱۹۸۴، فریس^{۲۶}، ویر^{۲۷}، داکری^{۲۸}، اسپیرو^{۲۹} و اسپیزر^{۳۰} به مطالعه سلامت تنفسی در ۲۳۹۴ کودک ۱۱ ساله پرداختند، که این مطالعه در شش شهر انجام شده و به همین دلیل به داده های شش شهر مشهور است. نتایج این مطالعه در جدول (۴) آمده است.

در این جدول x_i ، نشان دهنده عرض از مبدأ در مدل رگرسیونی است که همواره برابر با یک است. x_{i3} ، نوع شهر محل اقامت است. اگر کودک در شهر پر جمعیت زندگی کنند، x_{i3} مقدار یک و در غیر این صورت مقدار صفر را می گیرد. اگر $x_{i3} \geq 2$ را تعداد دفعات سیگار کشیدن مادران آن ها در یک روز در نظر بگیریم، آنگاه x_{i3} به صورت زیر ساخته می شود:

$$x_{i3} = \begin{cases} 0, & z_{i3} = 0 \\ 1, & z_{i3} = 1 \\ 2, & z_{i3} \geq 2 \end{cases}$$

و z_{i3} نشان دهنده خس کردن کودکان است. اگر نامین بچه خس کند، z_{i3} مقدار یک و در غیر این صورت، مقدار صفر را می گیرد.

متغیر x_i همواره مشاهده شده است، متغیر x_{i2} در ۳۲٪ و متغیر x_{i3} در ۳/۳٪ از موردها گمشده است و به طور کلی ۳۵٪ از موردها دارای مولفه گمشده می باشند.

برای $[y_i | x_{i1}, x_{i2}, x_{i3}]$ یک مدل لجستیک به صورت زیر در نظر می گیریم:

$$f(y_i | x_{i1}, x_{i2}, x_{i3}) = \frac{\exp[y_i(\beta_1 + \beta_2 x_{i2} + \beta_3 x_{i3})]}{[1 + \exp(\beta_1 + \beta_2 x_{i2} + \beta_3 x_{i3})]}.$$

که در آن $\beta = (\beta_1, \beta_2, \beta_3)$ ، بردار ضرایب رگرسیونی است. برای (x_{i2}, x_{i3}) توزیع توانم را به فرم $[x_{i2} | x_{i3}] = [x_{i2} | x_{i3}][\alpha_{i2} | \alpha_{i3}]$ در نظر می گیریم، فرض می کنیم x_{i2} ها، متغیرهای تصادفی مستقل همتوزیع برنولی با احتمال موفقیت α_{i2} باشند که در آن α_{i2} پارامتری مجھول و شاخص این توزیع است. همچنین فرض می کنیم که x_{i3} ها، متغیرهای تصادفی مستقل همتوزیع پواسن با میانگین $\exp(\alpha_{i3} + \alpha_{i1} x_{i2})$ باشند که در آن $\alpha_{i3} = \alpha_{i31}$ بردار پارامترهای مجھول این توزیع است.

همچنین فرض می کنیم که همه ضرایب رگرسیونی و پارامترهای شاخص، مستقل از هم و دارای توزیع پیشین یکنواخت روی R^3 باشند.

Ferris	²⁶
ware	²⁷
Dockery	²⁸
Spiro	²⁹
Speizer	³⁰

y_i	X_{i1}	X_{i2}	X_{i3}	تعداد
.	1	.	.	۴۱۸
.	1	.	۲	۲۱۷
.	1	۱	۱	۳
.	1	-	-	۱۸
.	1	-	۱	۶
.	1	۱	-	۲۴
۱	۱	.	.	۱۲۷
۱	۱	.	۲	۷۱
۱	۱	۱	۱	۲
۱	۱	-	-	۸
.	1	-	۲	۲۲۳
۱	۱	۱	-	۱۰
.	1	.	۱	۹
.	1	۱	.	۳۲۳
.	1	۱	۲	۱۹۸
.	1	-	.	۳۶۹
۱	۱	-	۲	۷۵
۱	۱	.	۱	۱
۱	۱	۱	.	۱۰۶
۱	۱	۱	۲	۸۱
۱	۱	-	.	۸۶
.	1	.	-	۱۹

جدول (۴): داده های سلامت تنفسی
منظور از "—" ، داده های مشاهده نشده است

۱-۴-۱- داده های مرحله III سرطان پوست

یکی دیگر از داده های تحت مطالعه، داده های مرحله III سرطان پوست است. که به وسیله گروه ECOG^{۳۱} جمع آوری شده است. این مطالعه شامل یک نمونه تصادفی ۲۸۶ بیمار می باشد که به طور تصادفی درون یکی از دو دسته درمانی قرار گرفته اند. دسته اول درمان به وسیله انترفرون^{۳۲} (IFN_α-2b) و دسته دوم شامل درمان خودکار(بدون درمان دارویی) می باشد. که خلاصه ای از نتایج در جدول (۵) آمده است.

Eastern Cooperative Oncology Group^{۳۱}

۳۲ interferon alfa - 2b ، فعالیت های آنتی تومور را در گسترش سرطان پوست نشان می دهد و براین اساس به عنوان ماده محرك کمک درمانی در جراحی به کار می رود.

i	x_{i1}	x_{i2}	x_{i3}	x_{i4}	δ_i	y_i
۱	۱	۲/۳۰۳	۱	۱	۰	۹/۶۳۰
۲	۱	۱/۲۰۹	۱	۰	۱	.۱۳۴۸
۳	۱	۱/۳۳۵	۱	۱	۱	.۰۱۷۹
۴	۱	-۰/۷۷۷	۰	۰	۱	۲/۱۳۱
۵	۱	.۱۵۸۸	۰	۱	۰	۷/۸۳۶
۶	۱	۱/۳۴۳	۰	۰	۱	۲/۷۲۳
۷	۱	۱/۵۵۸	۱	۱	۰	.۸۴۵۷
۸	۱	-۰/۶۷۳	۰	۱	۱	.۰۵۵۱
۹	۱	.۱۷۸۸	۱	۰	۰	.۸۲۴۶
۱۰	۱	-۰/۷۱۳	۰	۰	۰	.۸۰۲۷

جدول (۵): داده های سرطان پوست

در این جدول x_i ، نشان دهنده عرض از مبدأ در مدل رگرسیونی است که همواره برابر با یک است. x_2 ، لگاریتم ضخامت برسلو^{۳۳} بر حسب میلی متر و x_3 ، سطح ابتدائی است که مقدار یک را زمانی که گسترش سرطان، سطحی و ظاهری است و در غیر این صورت مقدار صفر را می پذیرد. x_4 ، نوع درمان است که مقدار یک را برای درمان انترفرون و مقدار صفر را برای مشاهدات بدون دارو قرار می دهیم. x_2 و x_3 داری مقادیر گمشده می باشند و x_4 برای همه موارد مشاهده شده است. استفاده از لگاریتم در ضخامت برسلو، به این دلیل است که به یک تقریب نرمال برای متغیرهای کمکی پیوسته برسیم. این دو متغیر روی هم رفته در ۱۷/۶٪ از مورددها، دارای عضو گمشده می باشند. متغیر پاسخ، y ، زمان رهایی از بیماری بر حسب سال می باشد که پیوسته و از سمت راست سانسور شده می باشد. δ_i ، شاخص سانسور بودن می باشد که اگر α امین مورد از بیماری رهایی یابد، برابر با یک و در غیر این صورت، برابر با صفر می باشد.

برای داده های از سمت راست سانسور شده $[x_i, \beta] | y_i$ یک مدل رگرسیونی نمایی به صورت زیر در نظر می گیریم:

$$f(y_i | \delta_i, x_i, \beta) = \exp\{\delta_i(x_i' \beta)\} \exp\{-y_i \exp(x_i' \beta)\}, \quad (1.4.2.1)$$

^{۳۳}: ضخامت برسلو: یک روش پیشگویی از روی علایم پوست است. اولین بار الکساندر برسلو از این شاخص استفاده کرد، وی مشاهده کرد که وقتی ضخامت تومور افزایش پیدا می کند، شانس زنده بودن کاهش می یابد. به طور مثال وقتی که ضخامت پوست کمتر از ۷۶ mm باشد، شانس زنده بودن تا پنج سال بعد، برابر با ۹۷٪ است و وقتی بیشتر از ۸ mm باشد، شانس به ۳٪ کاهش می یابد.

فرض کنید، به ازای $i=1, \dots, n$ یک بردار $x_i = (x_{i1}, x_{i2}, x_{i3}, x_{i4})'$ به صورت زیر باشد:

$$x_i = (x_{i1}, x_{i2}, x_{i3}, x_{i4})' \quad \text{و بردار ضرایب رگرسیونی به صورت } \beta = (\beta_1, \dots, \beta_4) \text{ باشد.}$$

به دلیل اینکه به ازای همه i ها x_{i1} و x_{i4} مشاهده شده می باشند و تنها x_{i2} و x_{i3} دارای عضو گمشده هستند، بنابراین نیازی به تعیین مدل برای x_{i1} و x_{i4} نداریم. در نتیجه توزیع متغیرهای کمکی به صورت زیر می باشد:

$$f(x_{i2}, x_{i3} | x_{i1}, x_{i4}, \alpha) = f(x_{i2} | x_{i1}, x_{i4}, \alpha_1) f(x_{i3} | x_{i1}, x_{i4}, \alpha_2), \quad \forall i=1, \dots, n.$$

همچنین یک توزیع نرمال برای (α_1, α_2) در نظر می گیریم. یعنی:

$$(x_{i2} | x_{i1}, x_{i4}, \alpha_1) \sim N(\mu_1 + \mu_2 x_{i4}, \sigma^2), \quad (1.4.2.2)$$

زمانی که $\alpha = (\mu_1, \mu_2, \sigma^2)$ بردار پارامترهای مجھول برای این توزیع باشد.

همچنین فرض کنید که، $[x_{i1}, x_{i4}]$ دارای مدل رگرسیون لجستیک به صورت زیر باشد

$$f(x_{i1} | x_{i2}, x_{i3}, \alpha_3) = \frac{\exp\{x_{i1}(\alpha_3 + \alpha_{31}x_{i2} + \alpha_{32}x_{i3})\}}{1 + \exp(\alpha_3 + \alpha_{31}x_{i2} + \alpha_{32}x_{i3})}, \quad (1.4.2.3)$$

که در آن $\alpha = (\alpha_3, \alpha_{31}, \alpha_{32})$ بردار پارامترهای مجھول برای این توزیع باشد.

همچنین فرض کنید که:

$$\pi(\beta, \alpha) \equiv \pi(\beta, \mu_1, \mu_2, \sigma^2, \alpha_3) \propto \frac{1}{\sigma^2}. \quad (1.4.2.4)$$